

WPŁYW PRZEMIAN CYWILIZACYJNYCH NA POJMOWANIE BEZPIECZEŃSTWA

Bezpieczeństwo będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych jest zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych, jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia¹⁹³.

W obecnym świecie pojawiły się nowe zagrożenia związane z organizacją i funkcjonowaniem publicznej przestrzeni ludzkiego świata. Można zaliczyć do nich wszelkie lęki towarzyszące funkcjonowaniu sfery socjalnej, zagrożenia wynikające z rozwoju cywilizacji technicznej. W miarę narastania rzeczywistych zagrożeń w niestabilnym ludzkim świecie można zaobserwować coraz większą determinację w poszukiwaniu bezpieczeństwa. Rozwój nauki i techniki jest zasadniczym czynnikiem istnienia obecnej cywilizacji, co szczególnie wyraziście odczuwamy, żyjąc w wysoko rozwiniętej cywilizacji naukowo – technicznej XXI wieku.

Twórcze możliwości rodzaju ludzkiego realizują się w nieustannym rozwoju wiedzy techniki, moralności i życia społeczeństw. Pole tego, co człowiek chce osiągnąć, pokazując skok technologiczny określa nauka i technika. Druga połowa minionego stulecia to okres związany z pojawieniem się czterech nowych dziedzin techniki i gospodarki (energetyka jądrowa, loty kosmiczne, mikroelektrotechnika oraz biotechnologia i inżynieria genetyczna). Zachodzące obecnie przemiany wskazują także na proces powolnego kształtowania się nowego rozumienia wiedzy jednocześnie załamania się w związku z tym nowożytnego ideału¹⁹⁴.

Starożytno – średniowieczne pojmowanie wiedzy w sytuacjach, gdy rolę nauki spełnia filozofia wiązało się z ideałem wiedzy czysto teoretycznej, gdzie poznanie świata sprowadzało się do poznania jego istoty. Poznanie to możliwe było dzięki rozumowi uważanemu za najwyższą władzę poznawczą. Sukcesy nauki nowożytnej doprowadziły do sytuacji, w której ludzki rozum odgrywał istotną rolę w ówczesnym świecie. Rozwój racjonalności i poznania naukowego, szczególnie w epoce oświecenia, wiązał się z koncepcją nie powstrzymywania trwającego postępu ludzkości.

W epoce tej przekonanie takie osiągnęło swoje apogeum – ludzie tej epoki bardzo wierzyli w rozum. W tym okresie człowiek nareszcie uwierzył w swoje siły, hasłem przewodnim tego okresu pozostaje dewiza Horacego: *sapera aude*, czyli odważ się być mądrym, nie bój się korzystać ze swego własnego rozumu¹⁹⁵. Wychodzono od wiary człowieka i jego zdolności, wierzono, że człowiek

¹⁹³ E. Nowak, *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa narodowego*, pod red. L. Sułkowskiego, A. Marjańskiego, w: Zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, SWSPIZ, Łódź 2008, s. 7-8.

¹⁹⁴ A. Kieras, *Moralne wyzwania nauki i techniki*, Katowice- Warszawa 1992.

¹⁹⁵ W. Herman, *W poszukiwaniu granic racjonalności. Od początków filozofii do współczesnej cywilizacji naukowo – technicznej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001, s.62

da się udoskonalić poprzez wychowanie i kształcenie, które doprowadzi do powszechnego dobra i rozwoju cywilizacji.

Ludzie oświecenia byli dumni z osiągnięć cywilizacji swojej epoki i wierzyli w dalszy bezgraniczny postęp. Jan Jakub Rousseau widział wszystko odwrotnie patrząc na osiągnięcia nauki i techniki. „Narody, wiedzcież nareszcie, że natura chciała was ustrzec od wiedzy, tak jak matka wrywa niebezpieczną broń z ręki dziecka; że wszystkie ukrywane przed wami tajemnice to tyleż nieszczęść, przed którymi ona was chroni, i że jej najmniejszym dobrodziejstwem jest trud, z jakim wam nauka przychodzi. Ludzie są występni; byłiby gorsi gdyby na swoje nieszczęście urodzili się uczonymi”¹⁹⁶.

Rousseau jako pierwszy zauważył negatywne skutki postępu cywilizacyjnego. Według niego nie było żadnego postępu, lecz tylko degradacja moralna. W atmosferze zachwytu nad nauką i jej możliwościami, wyraził pogląd, że to właśnie rozkwit nauki i sztuki czyni człowieka gorszym, że za postęp zapłacimy w przyszłości utratą pierwotnej naturalności i wrażliwości. Dzisiaj można z całym przekonaniem stwierdzić, iż J.J. Rousseau nie mylił się w swoich przekonaniach, gdyż patrząc na dzisiejszy świat można stwierdzić, że ludzie przypominają rozpieszczone dzieci dążące za wszelką cenę do poprawienia swojego życia nie licząc się ze szkodami wyrządzonymi naturze.

Negatywnych ocen cywilizacji powstało bardzo wiele: począwszy od Nietzschego, poprzez Splengera, Znanieckiego, Witkacego, Ortega y Basseta, Fromma aż do raportów Klubu Rzymskiego. Autorzy ci dostrzegali realne, potencjalne czy też wymaginowane zagrożenia, które niosła i niesie za sobą współczesność¹⁹⁷.

Odkrycia naukowe znajdowały zastosowanie w wynalazkach technicznych, a te w przemyśle i gospodarce. Dość często w rozwoju nauki i techniki były potrzeby związane z prowadzeniem wojen i „niszczenia innych”. Doświadczenia pierwszej wojny światowej, gdzie naukę i technikę wykorzystano w celu masowego zniszczenia uczyniły olbrzymi problem dotyczący znaczenia nauki i techniki. Problem etyki uzyskał nową rangę i znaczenie. Zaczęto powoli odchodzić od uznawania neutralności nauki i techniki, co za tym idzie również odejście od technokratyzmu i scjentyzmu.

Istnienie ludzkości nie było dotąd zagrożone; procesy, które przebiegały były naturalne i niewymagające dodatkowej ingerencji z zewnątrz. Ostrzeżenia Klubu Rzymskiego pokazały perspektywę zagłady, jeżeli kontynuowane będą tendencje zachodzących przemian w świecie.

Od czasów opublikowanego I raportu Klubu Rzymskiego pojawiały się naukowe badania i analizy dotyczące kondycji współczesnego świata. Autorzy raportu zauważyli, że każde ujarzmienie sił przyrody okazuje się również jakimś ujarzmieniem człowieka w wyniku czego ludzie stają coraz częściej wobec wielu dziwnych i trudnych problemów: zanieczyszczenie środowiska, kryzys instytucji, biurokratyzacja, wyzbycie się wartości, inflacja i ekonomiczne zaburzenia¹⁹⁸.

Wynikiem rozwoju współczesnej cywilizacji, opartej na nauce i technice, jest pojawienie się zagrożeń również o charakterze globalnym. Dewastacja środowiska naturalnego, problemy wykorzystania ograniczonych zasobów naturalnych, problemy demograficzne, bogactwo i nędza w świecie osiągają obecnie wymiar globalny i nie mają obecnie lokalnego znaczenia. Globalny charakter

¹⁹⁶ J. J. Rousseau, *Trzy rozprawy z filozofii społecznej*, Warszawa 1956, s. 24.

¹⁹⁷ M. Golka, *Poczucie zagrożeń i wyzwań cywilizacyjnych*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2000, s. 7.

¹⁹⁸ Tamże, s. 8.

współczesnych problemów wynika nie tylko z tego, iż są one dostrzegalne na całej kuli ziemskiej, ale również, dlatego iż:

- z uwagi na wzajemne silne powiązanie i sprzężenie pomiędzy nauką i techniką zasięg i zakres wykorzystania ich rezultatów wynikające stąd skutki mają charakter globalny – wiele z konkretnych zagrożeń pojawia się gdzieś lokalnie lecz sprzęgają się one z innymi skutkami tworząc sieć o charakterze globalnym.

- rozwiązanie problemów współczesnego świata musi uwzględniać wymiar globalny, a także może być praktycznie i efektywnie realizowany poprzez koordynację i kooperację działań wykraczających poza ramy lokalne, a nawet osiągających często wymiar globalny¹⁹⁹.

Globalny charakter współczesnych problemów określa nowość aktualnej sytuacji stworzonej w wyniku rozwoju cywilizacji naukowo – technicznego.

Ludzkość wkroczyła obecnie w nową fazę rozwoju cywilizacyjnego. Po epoce agrarnej (przedprzemysłowej) oraz industrialnej (przemysłowej), najbardziej rozwinięte kraje świata wkroczyły w okres rozwoju postindustrialnego (poprzemysłowego). Ostatni z wymienionych przeze mnie okresów Alvin Toffler określił mianem cywilizacji trzeciej fali²⁰⁰.

Rozwój cywilizacji charakteryzuje się m.in. zmianą sposobu produkcji, zmniejszaniem się roli tradycyjnego przemysłu na rzecz wysoko rozwiniętych technologii i sektora usług oraz wzrostem roli wiedzy i kwalifikacji. Po epoce agrarnej, czyli przedprzemysłowej trwającej od neolitu do industrialnej, czyli przemysłowej, najbardziej rozwinięte kraje świata wkroczyły w okres rozwoju postindustrialnego (poprzemysłowego).

Cywilizacja poprzemysłowa, którą Alvin Toffler określił mianem cywilizacji trzeciej fali, jest nierównomiernie większa niż konsekwencje dwóch poprzednich. Rozwój telekomunikacji wraz z techniką komputerową przyspieszył proces globalizacji i wyeliminował ograniczenia, jakie dotychczas stwarzał czynnik geograficzny. Ludzie uważają, że świat jest czymś trwałym. Przyszłość widzą jako kontynuację teraźniejszości. Wg. Tofflera gwałtowne przemiany, których jesteśmy świadkami, nie są chaotyczne, lecz układają się w pewien spójny wzorzec, przemiany te mają charakter kumulatywny, przyczyniając się do wielkiej transformacji, której podlega nasze życie, praca, rozrywka, myślenie. To wszystko czyni możliwą i obiecującą przyszłość”. Jesteśmy ostatnią generacją starej cywilizacji, a zarazem pierwszym pokoleniem nowej. Toffler posługuje się pojęciem fali, gdyż uważa, że każdy przełom nie zachodzi natychmiast, nie dokonuje się od razu, przypomina więc wzbierająca falę.²⁰¹

Przed pierwszą falą ludzie żyli w małych wędrownych grupach utrzymując się ze zbieractwa, rybołówstwa, myślistwa. Rewolucja rolnicza to osiadły tryb życia i uprawa roli. Pod koniec XVII stulecia rozpoczęła się rewolucja przemysłowa, ale dokonywała się na kuli ziemskiej z różną prędkością. Nigdzie żadna z tych fal nie znika ostatecznie. Jeszcze w dzisiejszych czasach małe wspólnoty plemienne w Ameryce Południowej są nietknięte przez rewolucję rolniczą. Druga fala w wielu regionach świata daleka jest od wyczerpania. Można więc powiedzieć, że równomiernie występują trzy fale przemian o różnym charakterze.

¹⁹⁹ A. Kieras, *Moralne wyzwania nauki i techniki*, Katowice- Warszawa 1992.s.11

²⁰⁰ A. Toffler, *Trzecia fala*, Warszawa 1987.

²⁰¹ Cz. Mojsiewicz, *Świat w którym żyjemy*, Ośrodek badań rynku sztuki Współczesne, Poznań 2003,s.34

Kolejne fale cywilizacyjnego rozwoju charakteryzują się następującymi cechami:

Fala agrarna:- pożądanym bogactwem epoki przedprzemysłowej były surowce w postaci zasobów żywnościowych oraz artykułów materialnych: dominującą technologią było proste wydobycie a sposobem produkcji rękodzieło; obszarem działania człowieka była biosfera, w której rozgrywała się walka z siłami natury, społeczeństwa tradycyjne.

Faza industrialna – pożądanym bogactwem stała się energia: podstawową technologią wytwarzanie poprzez produkcje maszynową, obszarem działania stała się także technosfera, w której człowiek zmagął się z siłami przetworzonej natury, społeczeństwa masowe.

Faza postindustrialna – najbardziej pożądanym bogactwem jest informacja, wiedza intelekt; dominują wysoko rozwinięte i energooszczędne technologie przetwarzania²⁰².

Technika jest dziś najważniejszym impulsem napędowym cywilizacji. Nowe wynalazki ułatwiają nam życie, ale również wpływają na nie negatywnie przez co czujemy się mniej bezpieczni. Nowe wynalazki i nowe technologie mogą zarazem ułatwiać i utrudniać nasze życie, wpływać znacząco na stan bezpieczeństwa narodowego, naruszać lub przywracać równowagę ekologiczną biosfery, oddziaływać na kształt życia społecznego. Bardzo szybki rozwój techniki, nauki i przemysłu w drugiej połowie XX wieku skłania do refleksji nad konsekwencjami rozwoju cywilizacji. Współczesny człowiek, którego śmiało można nazwać homo technologikus, oświadczył pragnienie nieograniczonego wzrostu innowacji, a więc tworzenia rzeczy nowych.²⁰³

Powiązanie postępu nauki z techniką wpływa dynamizującą na ich wzajemny stosunek jednocześnie zwiększa możliwości poznawcze działań praktycznych człowieka. Fascynacja rozwojem nauki i przemysłu zapewniającym nieustanny wzrost dobrobytu ustąpiła przekonaniu, że postęp techniczny nie jest do końca procesem kontrolowanym. Zagrożenia i klęski ekologiczne ukazują, że człowiek sam wykreował środowisko, które nie jest do końca bezpieczne.

Jak już wcześniej wspominałam znaczenie techniki dla procesów rozwoju społecznego przejawia się nie tylko w skali lokalnej, lecz obecnie osiągnęło ono wymiar globalny. Powstała w ten sposób nowa i nieznana dotąd sytuacja związana z możliwością zagrożenia dalszego istnienia i trwania ludzkości. Jest to zagrożone nie tylko w związku z powstaniem wielu technik „militarnych” i „pokojowych”. Obecnie rozwój techniki prowadzi do zagrożeń globalnych i od znakiem zapytania stawia dalsze losy ludzkości na Ziemi. Zastosowanie nauki i techniki niesie za sobą znaczne przyspieszenie w gospodarce i przemyśle.

Rozwój czy wręcz postęp poznania naukowego na przykład w medycynie, naukach przyrodniczych i technicznych gdzie odkrycia i wynalazki zmieniły świat. Postęp techniczny przyniósł również broń masowej zagłady i żąda coraz większej ilości surowców naturalnych

Przemiany zachodzące w procesach politycznych, gospodarczych czy ogólnocywilizacyjnych nie omijają bezpieczeństwa powszechnego czy narodowego.

W wyniku postępu w dziedzinie nauki i techniki, zapoczątkowanego w osiemnastym stuleciu i związanych z nimi procesów industrializacji, robotyzacji, automatyzacji w wieku XX dokonały się niezwykle ważne zmiany w środowisku życia ludzi, sposobie życia, w stylu myślenia. Wg W.

²⁰² R. Borkowski, *Wybrane problemy rozwoju cywilizacyjnego u progu XXI wieku*. AGH, Kraków 2002, s. 8.

²⁰³ Tamże, s. 8.

Sztumskiego istotnym wyznacznikiem środowiska życia jest tzw. Kwadropol najważniejszych sfer aktywności społecznej²⁰⁴. Składniki kwadropolu czyli: technika, wiedza, gospodarka i polityka rozwijały się w toku ewolucji na swój sposób i osiągały określone stopnie natężenia. W wyniku ewolucji każdy z osobna zmierzał do pewnego stanu krytycznego i uległa stopniowej alienacji wymykając się spod kontroli. W XXI wieku główne kierunki świata i ludzkości wyznacza globalizacja, która prowadzi do jednolitego wspólnego systemu, wolnego od zagrożenia wojennego, w którym zapanuje pokój i bezpieczeństwo. Wymaga to ogromnego wysiłku kolejnych pokoleń²⁰⁵.

Technika i nauka odgrywają coraz istotniejszą rolę w życiu społecznym. Nie można już adekwatnie zrozumieć współczesnego świata bez uznania fundamentalnej roli nowych technologii. W coraz większym stopniu przenikają one każdy element naszego życia codziennego. Rozwój technologiczny jest polem działania wyznaczającym i zmieniającym ramy organizacji społecznej. Przy czym szczególną rolę odgrywają dzisiaj technologie informacyjne, których rola z roku na rok staje się coraz większa.

Świat, w którym żyjemy, dzięki technice nabrał nowego wymiaru. Bilans obejmuje bardzo długą listę pozytywów, które niesie rozwój techniki np. lżejsza praca, komfort życia), jak i negatywów (wojny zniszczone środowisko, zagrożone zdrowie psychiczne i somatyczne, zagrożone środowisko społeczne)²⁰⁶

W zależności od ujęcia związków zachodzących między techniką a społeczeństwem, wyróżnić można 3 następujące stanowiska:

1. Determinizm techniczny – za przyczynę przeobrażeń kulturowych, osobowościowych i społecznych uważa się technikę. Wspomniana technika ze względu na gwałtowność wykroczyła poza ramy przemysłu i udało się jej opanować wszystkie dziedziny działalności człowieka. Proces technicyzacji powoduje, że człowiek musi się przystosować do przemian zachodzących w technice, ma to związek z nabywaniem nowych umiejętności. Jednocześnie technika powoduje zmiany w sferze świadomości człowieka i tworzy nowego typu racjonalności. Jej ekspansywność powoduje eliminację działań spontanicznych i emocjonalnych. .

W istocie determinizmu społecznego występuje zjawisko technokratyzmu. To pogląd, który głosił priorytet prac technicznych w stosunku do zmian kulturowych, oraz postulat, że rozwój techniki ujedynolici gospodarkę światową. Na gruncie determinizmu technicznego występuje również założenie mówiące że powstanie kapitalizmu było uzależnione przez postęp techniczny. Czyli reasumując stanowisko to zakłada, że nasza cywilizacja została stworzona przez technikę i dla techniki.

2. Determinizm społeczno-kulturowy – na gruncie tego stanowiska uważa się, że przemiany w sferze preferowanej przez społeczeństwo mają zasadniczy wpływ na rozwój techniki np. poprzez konsumpcję, etos pracy czy świadomość ekologiczną. Stanowisko to zakłada, że to właśnie wymusza zmiany, jakie muszą nastąpić w technice.

3. Interakcjonizm - zakłada, że kształtowanie techniki polega na powiązaniu jej z procesami społecznymi i kulturowymi. Zwolennicy tego poglądu zakładają spojrzenie na rozwój cywilizacji i techniki w celu poszukiwania odpowiednich środków pozwalających eliminować negatywne zjawiska.

²⁰⁴ W. Szumski, *Filozofia przeżycia w warunkach globalnych zagrożeń*.

²⁰⁵ *Patriotyzm, obronność, bezpieczeństwo*, pod red. E.A. Wesołowskiej, A. Szerauca, Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku, Akademia Obrony Narodowej w Warszawie, Warszawa 2002.

Jest to stanowisko najbardziej adekwatne do dzisiejszej cywilizacji, gdyż nie można jednoznacznie określić czy to technika ma wpływ na społeczeństwo, a czy też społeczeństwo kształtuje technikę. Ponieważ zależność ta jest nierozdzielna.²⁰⁷

Obecnie technika jest dla ludzkości szansą ale i zagrożeniem. Z jednej strony technika jest dobrodziejstwem, szansą zrealizowania informacji gatunkowej człowieka oraz wykorzystania otoczenia dla własnych potrzeb. Jest również medium na bezpieczeństwo ludzkiego życia, ochroną przed zagładą, wyrazem postępu ludzkiego i wreszcie dobrem z którego człowiek powinien korzystać. Z drugiej strony niestety powoduje zagrożenie egzystencji ludzkiej, widmo katastrofy ekologicznej.²⁰⁸ Przedstawione sposoby widzenia relacji między techniką a potrzebami są wzajemnie powiązane. Przyglądając się rozwojowi techniki można stwierdzić, iż pierwotnie służyła ona zaspokojeniu podstawowych potrzeb człowieka, którego życie było zagrożone przez procesy natury i wrogości obcych. Technika służyła przede wszystkim jako narzędzie do zdobywania pożywienia i obrony przed niebezpieczeństwem. Bardzo ogólnie można stwierdzić, iż, technika wynikała z potrzeb człowieka. Ale sam proces zaspokajania potrzeb nie tłumaczy w pełni procesu, jakim jest rozwój nauki i techniki.

Technika była narzędziem uwalniającym niektóre organy człowieka od wykonywania różnych czynności. W taki właśnie sposób starano się wyjaśnić pierwotność potrzeby w stosunku do narzędzia służącego do jej zaspokajania.²⁰⁹ Człowiek i związane z nią potrzeby są pierwotne wobec techniki, jest to naturalistyczny sposób tłumaczenia procesów rozwoju techniki.

Od początku dziejów *Homo sapiens* jako gatunek stosunkowo agresywny a jednocześnie twórczy, doskonalił nieustannie techniki walk. Począwszy od ciężkich tępych przedmiotów, wzmacniających siłę zadawania wrogowi ciosów. Obecnie mamy do czynienia z gazami bojowymi, gdzie mamy do czynienia z celowym wykorzystaniem negatywnych skutków oddziaływania substancji, które zazwyczaj nie posiadają swoich naturalnych odpowiedników. Podobny schemat rządził realizacją naszych potrzeb żywieniowych. Począwszy od zbieractwa i łowiectwa przeszliśmy do nowoczesnej biotechnologii. Współczesna biotechnologia powiązana jest z praktycznym wykorzystaniem metod inżynierii genetycznej. Ma ona wpływ na transformację środowiska naturalnego. Transformacje takie mogą mieć dwojaki charakter genetyczny (poprzez wykorzystanie naturalnych zasobów genowych i ekologicznych) Zagrożenia związane z nieodpowiedzialnym i niekontrolowanym rozwojem badań, których rezultaty mogą doprowadzić do niekorzystnych zmian środowiska naturalnego a nawet do zagłady ludzkości²¹⁰.

Zdaniem Arnolda Gehlena postęp cywilizacyjny burzy tradycje społeczeństwa. Prowadzi również do nie przestrzegania prawa oraz norm społecznych. Cywilizacja pokazuje w ten sposób słabości natury ludzkiej. Przykładem może być popyt agresji dawniej ujarzmiany skutecznie poprzez prace fizyczną, które dzisiaj obrócił się w strach, oraz brak zaufania do innych. Również nadmierne obciążenie intelektualne sprawia, że w natłoku informacji człowiek czuje się zagubiony. Wg niego człowiek jest istotą naznaczoną niedostatkiem. Człowiek jest istotą, która ze względów biologicznych nie jest przystosowana do środowiska w którym żyje. Człowiek, aby prawidłowo funkcjonować w

²⁰⁷ A. Urbański, *Filozofia. Wybrane problemy filozofii techniki*, Warszawa 1994.s. 64-65.

²⁰⁸ S. Zięba, *Dylematy bezpieczeństwa ekologicznego, KUL, s. 61.*

²⁰⁹ A. Kiepas, J. Urbański, *Filozofia. Wybrane problemy filozofii techniki*; Warszawa 1994.

²¹⁰D. Sobczyńska, A. Szczeciński, *Świat natury i świat techniki*, s. 12.

określonym środowisku, powinien w odpowiedni sposób przystosować się do niego, bo nie osiąga tego w sposób naturalny z powodu braku własnej natury biologicznej.

Człowiek jako istota naznaczona niedostatkami jest zmuszona do stwarzania świata kultury w celu osiągnięcia równowagi biologicznej w środowisku.

A. Gehlen przypisuje podstawową rolę równowadze człowieka w świecie i w środowisku. Myślenie, działanie, język ciała jest traktowane jako funkcjonalną w stosunku do ludzkiego ciała. W ten sam sposób przedstawia on zależności między naturą człowieka a techniką, która ma jedno podatkowe zadanie – dawać człowiekowi to co nie jest mu dane i w co nie jest wyposażony w toku biologicznego rozwoju.

Przedstawione sposoby widzenia techniki dotyczą podstawowych potrzeb człowieka, czyli przystosowania człowieka i osiągnięcia równowagi między nim a środowiskiem. Współczesna technika doprowadzała do konieczności osiągania równowagi w wymiarze globalnym. Dalsze istnienie gatunku ludzkiego w takich warunkach jest zagrożone. Decydującą rolę odgrywa konieczność przeżycia gatunku ludzkiego gdyż człowiek dzięki technice posiada możliwość zniszczenia życia ludzkiego. Źródła techniki dają się sprowadzić do podstawowych potrzeb człowieka związanych z zaspokojeniem potrzeb oraz równowagi w środowisku.

Autonomizacja procesów rozwoju techniki zmierza do kształtowania się potrzeb. Potrzeby stanowią wspólny czynnik związany z rozwojem techniki, jego rola uwidacznia się w momencie wystąpienia zagrożeń. Jednym z kryteriów przy ocenie techniki jest stopień zaspokojenia potrzeb. Relacja człowiek – technika wiąże się z pytaniem o destrukcyjne lub pozytywne znaczenie techniki w stosunku do człowieka.

Niektóre eksperymenty budzą obawy. Mimo to wszelkie argumenty moralne nie mają znaczenia. Przyczyna takiego stanu rzeczy jest fakt, iż głównym czynnikiem, który reguluje rozwój nauki i techniki jest pieniądz. W związku z tym nawet najbardziej kontrowersyjne badania będą kontynuowane. Bardzo niebezpieczne są eksperymenty człowieka na samym sobie. Nie można wykluczyć, że człowiek przyszłości będzie zupełnie inny niż człowiek dzisiejszy. Nie jesteśmy w stanie przewidzieć, co człowiek może zrobić z samym sobą. Obecnie w zasięgu możliwości genetyki wydaje się planowa hodowla odpowiednio wystandardyzowanych osobników, poddawanych klonowaniu na skalę masową. Patrząc na obecną sytuację można z całą świadomością stwierdzić, iż człowiek niestety tylko twórca techniki, ale również stał się materiałem podlegającym technicznej obróbce. W rezultacie człowiek z roli pana może stać się niewolnikiem podległym całkowitej kontroli. Technika nie podlega żadnym ograniczeniom i wkracza we wszystkie dziedziny życia. Będąc wszechobecna staje się niezbędną.²¹¹

Urządzenia, aparaty, i maszyny świata technicznego są dziś niezbędne dla nas wszystkich. Byłoby głupota na oślep zaatakować świat techniczny, jesteśmy zdani na urządzenia techniczne, a nawet wymagają one od nas stałego ulepszania. Niepostrzeżenie zostaliśmy przykuci do urządzeń technicznych, że popadliśmy w ich niewolę. Możemy jednak spróbować czegoś innego. Możemy używać urządzeń technicznych, ale jednocześnie zachować wobec nich taką rezerwę by móc je w

²¹¹ W. Herman, *W poszukiwaniu granic racjonalności. Od początków filozofii do współczesnej cywilizacji naukowo – technicznej*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001.s 81

każdej chwili pozostawić. Człowiek współczesny jest skazany na korzystanie z techniki, bez niej nie poradziłby sobie w dzisiejszym świecie. Czy nam się to podoba czy nie musimy korzystać z dobrodziejstw techniki, która niesie za sobą postęp cywilizacyjny.

W dzisiejszym świecie logika rozwoju cywilizacji polega na poszerzaniu zakresu możliwości panowania człowieka nad światem, obecnie panowanie to jest na tyle rozwinięte, że zaczyna zagrażać dalszemu istnieniu świata a także i człowieka.

THE IMPACT OF CIVILIZATION CHANGES TOWARDS COMPREHENSION OF SECURITY

In the introduction to the article, the impact of civilization changes towards comprehension of security civilization changes have been characterized with regard to its genesis and properties. Relations between technology development and a society (technical, social cultural determinism, interactionism) have been discussed. Referring to literature, positive and negative effects of civilization progress have been presented. Security threat, understood as a significant human need from the point of technology, deserves a particular attention.

Literatura

1. A. Kieras, *Moralne wyzwania nauki i techniki*, Oficyna wydawnicza „Warszagraf” Katowice-Warszawa 1992.
2. D. Sobczyńska, A. Szczeciński, *Świat natury i świat techniki*. Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań
3. S. Zięba, *Dylematy bezpieczeństwa ekologicznego*, KUL. Lublin 1998
4. A. Kiepas, J. Urbański, *Filozofia. Wybrane problemy filozofii techniki*, WAT, Warszawa 1994.
5. W. Szumski, *Filozofia przeżycia w warunkach globalnych zagrożeń*.
6. R. Borkowski, *Wybrane problemy rozwoju cywilizacyjnego u progu XXI Wieku*, AGH, Kraków 2002
7. A. Toffler, *Trzecia fala*, Państwowy Instytut Wydawniczy. Warszawa, 1987.
8. M. Golka, *Poczucie zagrożeń i wyzwań cywilizacyjnych*, Wydawnictwo fundacji Humaniora, Poznań 2000.
9. W. Herman, *W poszukiwaniu granic racjonalności. Od początków filozofii do współczesnej cywilizacji naukowo – technicznej*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001
10. J.J. Rousseau, *Trzy rozprawy z filozofii społecznej*, Warszawa 1956.
11. *Patriotyzm, obronność, bezpieczeństwo*, pod red. E.A. Wesołowskiej, A. Szerauca, Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku, Akademia Obrony Narodowej w Warszawie, Warszawa 2002.
12. A. Toffler, *Trzecia fala*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1986.
13. *Filozofia wobec XXI wieku*, pod red. Lecha Gawora, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej, Lublin 2004.
14. Świniarski J., *O naturze bezpieczeństwa prolegomena do zagadnień ogólnych*, Warszawa – Pruszków 1997.
15. Postman Neli, *Technopol : triumf techniki nad kulturą*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1995.
16. Cz. Mojsiewicz, *Świat w którym żyjemy*, Ośrodek Badań Rynku sztuki Współczesne, Poznań 2003